

УДК 347.454.5

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.11.12>**Олена Сібільова,***аспірантка кафедри цивільного права № 1**Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ПОНЯТТЯ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

У статті аргументовано актуальність дослідження договору про надання інформаційних послуг тим, що розвиток сучасного інформаційного суспільства пов'язаний як з постійним удосконаленням самих інформаційних технологій, так і зі сферою їх використання, діяльністю з надання інформаційної продукції споживачам з метою задоволення їхніх потреб. Права та обов'язки учасників інформаційних відносин визначаються значною кількістю договорів, які опосередковують інформаційні відносини. Встановлено, що Цивільний кодекс України не містить легального визначення поняття договору про надання інформаційних послуг. Сутність договору про надання інформаційних послуг зумовлена специфікою самих інформаційних послуг.

Визначено поняття договору про надання інформаційних послуг. Згідно з договором про надання інформаційних послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника – користувача інформаційними послугами) надати інформаційні послуги, результати яких не охороняються як об'єкти права інтелектуальної власності, мають певний корисний ефект нематеріального характеру для замовника – користувача інформаційними послугами, а замовник – користувач інформаційними послугами зобов'язується оплатити виконавцеві інформаційні послуги, якщо інше не встановлено договором.

Розмежовано договір про надання інформаційних послуг з тими цивільно-правовими договорами, в яких надання інформації є одним із обов'язків сторони договору, предмет якого не складають інформаційні послуги. Зокрема, встановлено, що предметом договору купівлі-продажу може бути товар, який є у продавця на момент укладення договору або буде створений (придбаний, набутий) продавцем у майбутньому, а інформація про товар лише характеризує предмет договору купівлі-продажу.

Доведено, що договір про надання інформаційних послуг є видом договорів у сфері надання інформаційних послуг, до яких належать такі документи: договір про надання консультаційних послуг, договір консалтингу, договір з надання маркетингових послуг, договір про надання аудиторських послуг тощо. Договори у сфері надання інформаційних послуг являють собою самостійний тип цивільно-правових договорів, хоча й належать до договорів про надання послуг.

Ключові слова: договір, інформаційні послуги, інформаційні відносини, договір консалтингу, маркетингові послуги, непоіменовані договори.

Постановка проблеми. Під час проведення парламентських слухань «Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України», які відбулися у Верховній Раді України 3 лютого 2016 року, наголошувалось на тому, що весь світ стоїть сьогодні на порозі четвертої індустріальної революції. Усі ми знаємо колосальний вплив третьої індустріальної революції (революції цифрових технологій) на все суспільство – інтернет, електронна комерція, соціальні мережі тощо. Четверта індустріальна революція – це доба інтернету речей, це кіберфізичні системи, це коли виробництво й інформаційні технології зіллються воедино. Інформаційні технології стали невід'ємною частиною життя суспільства і рушійною силою глобальних соціально-економічних перетворень у світі [1]. Дійсно, розвиток сучасного інформа-

ційного суспільства пов'язаний як з постійним удосконаленням самих інформаційних технологій, так і зі сферою їх використання, діяльністю з надання інформаційної продукції споживачам з метою задоволення їхніх потреб. Правильно зазначає О.В. Кохановська, що не можна заперечувати той факт, що в основі розвитку людства лежить безперервний процес отримання, накопичення, переробки і використання інформації. Так само можна принципово зупинити процес накопичення інформації [2, с. 18].

Значну кількість інформації учасник цивільних правовідносин вже не має можливості опанувати самостійно, особливо в тих сферах, де потрібні спеціальні знання фахівців або необхідно проаналізувати значний обсяг інформації. Саме тому останнім часом активно розвивається сфера надання інформаційних послуг. Права та обов'язки

учасників інформаційних відносин визначаються значною кількістю договорів, які опосередковують інформаційні відносини. Серед таких договорів можна виділити договори в сфері надання інформаційних послуг.

У юридичній літературі значна увага надавалася дослідженню системи цивільно-правових договорів [3; 4; 5], у тому числі й договорів про надання послуг [6]. Предметом дослідження були й інформаційні відносини, зокрема, в наукових працях О.В. Кохановської [2], А.О. Кодинця [7]. Проте дослідження договорів у сфері надання інформаційних послуг відбувалось фрагментарно [8].

Метою цього дослідження є визначення поняття договору про надання інформаційних послуг як виду договорів у сфері надання інформаційних послуг.

Виклад основного матеріалу. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (далі – ЦК України) не містить легального визначення договору про надання інформаційних послуг, хоча положення глави 63 ЦК України, яка має назву «Послуги. Загальні положення», можуть застосовуватися відповідно до частини другої статті 901 ЦК України до всіх договорів про надання послуг, якщо це не суперечить суті зобов'язання. Згідно з ч. 1 ст. 901 ЦК України за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором.

А.О. Кодинець також звертає увагу на те, що ЦК України безпосередньо не містить правових положень регламентації зобов'язальних інформаційних договірних відносин. Ні договори про конфіденційність, ні договори про створення та надання інформації чи договори про надання інформаційних послуг не дістали наразі свого легального закріплення у нормах ЦК України [7, с. 205].

Правники вже намагалися сформулювати визначення договору про надання інформаційних послуг. Так, на думку П. Лютікової, договір про надання інформаційних послуг – це договір, в силу якого виконавець зобов'язується за завданням замовника надати послугу у вигляді певного обсягу інформації, отриманої шляхом збору, вибірки, аналізу, синтезу тощо, а замовник зобов'язується оплатити цю послугу [8, с. 93]. Також договір надання інформаційних послуг визначають як домовленість,

в рамках якої виконавець за завданням замовника зобов'язується вчинити дію або діяльність зі збору, обробки, зберігання або передачі відомостей (повідомлень, даних) незалежно від форми їх подання, де така діяльність або дія є результатом творчого і якісного виконання [9, с. 8].

Отже, у будь-якому разі сутність договору про надання інформаційних послуг зумовлена специфікою самих інформаційних послуг. Згідно з ч. 1 ст. 23 Закону України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ «Про інформацію» інформаційна продукція – це матеріалізований результат інформаційної діяльності, призначений для задоволення потреб суб'єктів інформаційних відносин. Інформаційною послугою є діяльність з надання інформаційної продукції споживачам з метою задоволення їхніх потреб. Відповідно до ч. 2 ст. 39 Закону Республіки Білорусь від 10 листопада 2008 р. № 455-3 «Про інформацію, інформатизацію і захист інформації» інформаційний посередник зобов'язаний забезпечити надання інформаційних послуг володареві і/або користувачу інформації на підставі звернень або відповідно до умов договору між інформаційним посередником і володарем або користувачем чи уповноваженою особою [10].

О.В. Кохановська наголошує, що зобов'язальні інформаційні правовідносини можуть виникнути і в результаті надання інформаційних послуг, які ми розуміємо як передавання інформації як специфічного нематеріального об'єкту від одного суб'єкта до іншого. Вона зазначає: «Результат таких правовідносин можна передбачити лише певною мірою, при цьому інформаційні послуги, на нашу думку, є класичним прикладом того, що цей результат є переважно немайновим і нематеріальним на відміну від виконання робіт» [2, с. 168].

Що стосується наявності результату діяльності з надання інформаційних послуг, то вважаємо за доцільне звернутися до теоретичних напрацювань О.С. Йоффе, який зазначав, що мається на увазі діяльність таких видів, які не отримують або не обов'язково повинні отримати втілення в матеріалізованому, крім того, оречервленому результаті [11, с. 488]. Далі О.С. Йоффе вказував: «Досягнення матеріального результату не обмежується тільки зобов'язаннями щодо виконання робіт, за відсутності такої мети робота виконується на основі зобов'язання з надання послуг. <...> У зобов'язаннях з надання послуг один з контрагентів доручає іншому ведення певної справи, не пов'язаної зі створенням матеріального результату, а спрямованої на досягнення

різних інших ефектів» [11, с. 489]. Результат діяльності з надання інформаційних послуг завжди пов'язаний з отриманням користувачем такими послугами певної інформації, яка може бути оброблена, систематизована тощо, тобто користувач отримує певний корисний ефект немайнового характеру. Результат такої діяльності не охороняється як об'єкт права інтелектуальної власності.

Враховуючи легальне визначення в ч. 1 ст. 901 ЦК України договору про надання послуг та специфіку інформаційних послуг, можна сформулювати своє визначення договору про надання інформаційних послуг. Отже, згідно з договором про надання інформаційних послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника – користувача інформаційними послугами) надати інформаційні послуги, результати яких не охороняються як об'єкти права інтелектуальної власності, мають певний корисний ефект немайнового характеру для замовника – користувача інформаційними послугами, а замовник – користувач інформаційними послугами зобов'язується оплатити виконавцеві інформаційні послуги, якщо інше не встановлено договором.

Договір про надання інформаційних послуг варто розмежовувати з тими цивільно-правовими договорами, в яких надання інформації є одним із обов'язків сторони договору, предмет якого не складають інформаційні послуги. Зокрема, згідно з ч. 1 ст. 700 ЦК України продавець зобов'язаний надати покупцеві необхідну і достовірну інформацію про товар, що пропонується до продажу. Інформація має відповідати вимогам закону та правилам роздрібної торгівлі щодо її змісту і способів надання. Відповідно до ст. 861 ЦК України підрядник зобов'язаний передати замовникові разом з результатом роботи інформацію щодо експлуатації або іншого використання предмета договору підряду, якщо це передбачено договором або якщо без такої інформації використання результату роботи для цілей, визначених договором, є неможливим. Стаття 868 ЦК України передбачає, що підрядник зобов'язаний до укладення договору побутового підряду надати замовникові необхідну та достовірну інформацію про запропоновані роботи, їх види та особливості, про ціну та форму оплати роботи, а також повідомити замовникові на його прохання інші відомості, що стосуються договору.

Перелік таких зобов'язань сторін цивільно-правового договору щодо надання інформації можна продовжувати, проте у всіх випадках обов'язок надати певну інформацію входить до змісту договору, але не є предметом договору. Так, предмет дого-

вору купівлі-продажу визначено ст. 656 ЦК України. Ним може бути, зокрема, товар, який є у продавця на момент укладення договору або буде створений (придбаний, набутий) продавцем у майбутньому, а інформація про товар лише характеризує предмет договору купівлі-продажу.

До договорів у сфері надання інформаційних послуг, безумовно, доцільно віднести договір про надання консультаційних послуг. О.Т. Тур зазначає, що за договором про надання консультаційних послуг одна сторона (фахівець) зобов'язується надати іншій стороні (замовнику) інформацію у вигляді порад, рекомендацій, висновків у матеріалізованій формі, доступній для об'єктивного сприйняття, з питань, визначених замовником у різноманітних сферах діяльності, а замовник – оплатити консультаційну послугу, якщо інше не встановлено договором [12, с. 92–93].

Так само до договорів у сфері надання інформаційних послуг варто віднести й договір консалтингу. Г.Ю. Шаркова, визначаючи правову природу консалтингової послуги, вказує, що вона є різновидом комерційних та інформаційних послуг, результатом інтелектуальної, творчої діяльності, створеним консалтинговою юридичною особою та/або фізичною особою-консультантом внаслідок збору, накопичення, обробки та передачі інформації (яка, як правило, зафіксована на матеріальному носії) із подальшим впровадженням її у діяльність замовника для настання певних корисних для останнього наслідків [13, с. 6].

У правозастосовній діяльності достатньо часто при укладенні договору вдаються до конструкції «договір про надання інформаційно-консультаційних послуг». Так, у рішенні апеляційного суду Івано-Франківської області від 26 січня 2017 року в справі № 348/2319/14-ц зазначається, що матеріалами справи встановлено, що 28.05.2013 року між ТзОВ «ОСОБА_2 Центр» (консультант) та ОСОБА_3 (клієнт) укладено договір № ДВ2012/28-05-2013/1 про надання інформаційно-консультаційних послуг. Згідно з п. 1.1. договору предметом договору є надання інформаційно-консультаційних послуг. За умовами цього договору клієнт отримує, а консультант на договірній основі зобов'язується сприяти отриманню клієнтом імміграційної візи від посольства США шляхом здійснення консультування (надання інформаційно-консультаційних послуг) [14].

До договорів у сфері надання інформаційних послуг доцільно віднести й договір про надання маркетингових послуг. Так, Н.А. Федосенко зазначає, що маркетингові

послуги через свою багатогранність є інтегративними, тобто вони не становлять якийсь окремий вид послуги, а можуть мати характер інформаційних, консалтингових послуг, послуг представництва тощо [15, с. 22–23].

А.О. Кодинець уточнює, що в межах цивілістичної науки договір про створення інформації та надання інформаційних прав контрагенту отримав узагальнену назву договору про надання інформаційних послуг. Окремими його різновидами є договір консалтингу, договір про проведення маркетингових досліджень, договір про проведення інформаційних пошуків та патентних пошуків тощо [16, с. 71]. Ця думка є слушною з огляду на широкий спектр інформаційних послуг та можливість їх варіювання та (або) поєднання із здійсненням інших видів діяльності у сфері інформаційних відносин.

У юридичній літературі існують різні підходи до визначення кола договірних зобов'язальних відносин, які належать до договорів у сфері надання інформаційних послуг. Зокрема, В.В. Нахратов обґрунтовує віднесення до зобов'язання з надання інформаційних послуг аудиторських, оцінних, бухгалтерських послуг, послуг з навчання, маркетингових, рекламних, правових, детективних послуг. Даний перелік послуг він вважає невичерпним, дозволяючи включити в нього й інші відносини, що відповідають ознакам інформаційних послуг [17, с. 7]. За ознакою спрямованості на задоволення інформаційних потреб договори з інформаційним обов'язком поділяють на такі: 1) договір про надання інформаційних послуг (спрямований винятково на задоволення інформаційних потреб); 2) інші договори, які, крім задоволення інформаційних потреб, мають інші правові цілі. Останню групу договорів можна поділити на змішані та інші договори з інформаційним обов'язком. До змішаних договорів можна віднести консалтинговий, маркетинговий договори, договори з надання аудиторських послуг, а також з надання оцінних послуг тощо [18, с. 116].

Варто підтримати підхід, що договори у сфері надання інформаційних послуг належать до групи непоіменованих договорів. Застосовуючи принцип результату (спрямованості результату), запропонований М.І. Брагінським [19, с. 399], можна дійти висновку, що договори у сфері надання інформаційних послуг належать до групи договорів про надання послуг, проте являють самостійний тип цивільно-правових договорів. Це договори у сфері надання інформаційних послуг, які поділяються на окремі види, зумовлені певними особливостями надання інформаційних послуг, наприклад, договір

про надання інформаційних послуг, який спрямований винятково на задоволення інформаційної потреби замовника, договір про надання консалтингових послуг, договір про надання аудиторських послуг тощо.

Висновки

Таким чином, згідно з договором про надання інформаційних послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника – користувача інформаційними послугами) надати інформаційні послуги, результати яких охороняються як об'єкти права інтелектуальної власності, мають певний корисний ефект немайнового характеру для замовника – користувача інформаційними послугами, а замовник – користувач інформаційними послугами зобов'язується оплатити виконавцеві інформаційні послуги, якщо інше не встановлено договором. Договір про надання інформаційних послуг є видом договорів у сфері надання інформаційних послуг, до яких належать договір про надання консультаційних послуг, договір консалтингу, договір з надання маркетингових послуг тощо. Договори у сфері надання інформаційних послуг являють собою самостійний тип цивільно-правових договорів, що потребують подальшого наукового аналізу їх правової характеристики, істотних умов, особливостей укладення, виконання, відповідальності за невиконання чи неналежне виконання.

Список використаних джерел:

1. Парламентські слухання «Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України» від 3 лютого 2016 року. URL: http://static.rada.gov.ua/zakon/skl8/10session/par_sl/sl0302116.htm.
2. Кохановська О.В. Цивільно-правові проблеми інформаційних відносин в Україні : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.03 ; Київськ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ, 2006. 531 с.
3. Бервено С.М. Проблеми договірного права України : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.03 ; НДІ приват. права і підприємництва Акад. прав. наук України. Київ, 2006. 440 с.
4. Веретельник Л.К. Систематизація договорів у цивільному праві : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 ; Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2007. 199 с.
5. Олюха В.Г. Цивільно-правовий договір: поняття, функції та система : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 ; Київськ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ, 2003. 191 с.
6. Телестакова А.А. Система договорів про надання послуг в цивільному праві України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2008. 204 с.

7. Козинець А.О. Цивільно-правове регулювання зобов'язальних інформаційних відносин: методологія, теорія, практика : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.03 ; Київськ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ, 2016. 470 с.

8. Лютікова П. Поняття та види договорів на надання інформаційних послуг. *Право України*. 2008. № 7. С. 91–94.

9. Галаєв А.Ю. Договір возмездного оказання інформаційних послуг : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 ; ФГОУВПО Московський ун-т МВД РФ. Москва, 2009. 170 с.

10. Об информации, информатизации и защите информации : Закон Республики Беларусь от 10 ноября 2008 г. № 455-З. URL: <http://pravo.by/document/?guid=3871&p0=H10800455> (дата обращения: 10.10.2019).

11. Иоффе О.С. Обязательственное право. Москва : Юрид. лит., 1975. 880 с.

12. Тур О.Т. Істотні умови договору про надання консультаційних послуг. *Право і суспільство*. 2015. № 5–2 частина 3. С. 91–95.

13. Шаркова Г.Ю. Договір консалтингу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 ; НДІ приват. права і підприємництва НАПрН України. Київ, 2011. 20 с.

14. Рішення апеляційного суду Івано-Франківської області від 26 січня 2017 року,

судова справа № 348/2319/14-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/64354540> (дата звернення: 10.03.2018).

15. Федосенко Н.А. Цивільно-правовий договір з надання маркетингових послуг : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків, 2019. 200 с.

16. Козинець А.О. Договірні відносини у сфері надання інформаційних послуг: правова природа та законодавче регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 2. С. 69–72. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2018/19.pdf (дата звернення: 05.10.2019).

17. Нахратов В.В. Обязательство по оказанию информационных услуг : автореф. ... дисс. канд. юрид. наук : 12.00.03 ; Институт государства и права РАН. Москва, 2009. 24 с.

18. Дорохова Н.А. Договори об оказании информационных услуг: виды и отграничение от гражданско-правовых договоров с информационной обязанностью. *Вестник университета имени О.Е. Кутафина*. 2015. № 10. С. 116–124. URL: http://vestnik-msal.ru/netcat_files/521/703/Dorohova.pdf (дата обращения: 05.08.2019).

19. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. Книга первая: Общие положения: изд. 2-е, завод 6-й (стереотипный). Москва : Статут, 2003. 848 с.

The relevance of the study of the information services contract has been argued that the development of the modern information society is related both to the continuous improvement of the information technologies, as well as to the sphere of their use, activities for providing information products to consumers in order to meet their needs. The rights and obligations of the participants in information relations are determined by the large number of contracts that mediate information relations. It has been established that the Civil Code of Ukraine does not contain the legal definition of the concept of information service contracts. The essence of the contract for the provision of information services is determined by the specifics of the information services themselves.

The concept of information services contracts has been defined: according to the information services contracts one party (executor) undertakes to provide for the other party (customer – the user of information services) information services, which results are not protected as objects of intellectual property rights, have certain beneficial effect of a non-property nature for the customer – the user of information services, and the customer – the user of information services undertakes to pay executor's information services, unless otherwise is stipulated in the contract.

Information service contracts are differentiated with those civil contracts, where the provision of information is one of the obligations of the party to the contract, which subject matter is not information services. In particular, it has been established that the subject matter of the purchase agreement may be a product that the seller has at the time of the conclusion of the agreement or will be created (purchased, acquired) by the seller in the future, and the product's information only characterizes the subject matter of the purchase agreement.

It has been proved that the information services contract is a type of agreements for providing information services, which include an agreement on consulting services, consulting contract, marketing services contract, audit services contract, etc. Agreements in the field of providing information services are an independent type of civil contracts, although they belong to contracts for the provision of services.

Key words: contract, information services, information relations, consulting contract, marketing services, non-defined contracts.

